

UN DOCUMENT INEDIT PRIVIND ACTIVITATEA DIN EPARHIA HUȘILOR (1925 – 1943)¹

Costin Clit

O sarcină prioritară a istoricului contemporan o reprezintă depistarea documentelor inedite din arhivele locale și publicarea lor pentru o mai bună cunoaștere. Diverse aspecte privind activitatea ierarhilor hușeni au fost surprinse în articole publicate în „Cronica Episcopiei Hușilor”, în numeroase publicații și lucrări. Documentul pe care îl prezentăm este o „Dare de seamă asupra activității generale eparhiale cerută de Onor Minister cu adresa nr. 875/943” realizată de către Episcopul Grigorie Leu.

Prima parte surprinde perioada 1918 – 1925: reînființarea Seminarului Teologic (1919), redarea unor moșii din Basarabia după realizarea unirii din 27 martie 1918, pregătirea clerului și activitatea culturală.

A doua parte a materialului pune în evidență perioada 1925 – 1940: numărul preoților, situația învățământului religios, pregătirea clerului, conferințele generale preoțești, cercurile pastorale, circumscripțiile misionare, situația publicațiilor, instituții culturale și de caritate ce aparțin Episcopiei și situația bisericilor până în 1939.

A treia parte, cea mai interesantă, este legată de perioada de după 6 septembrie 1940: instituții culturale, tipografia eparhială, publicații și cărți, activitatea misionară, situația sectanților, parohiilor, opera gospodărească. De un interes deosebit este evocarea participării preoților din eparhie la războiul sfânt declanșat la 22 iunie 1941. Documentul l-am depistat în Arhivele Episcopiei Hușilor².

Dare de seamă asupra activității generale Eparhiale **Ceruta de Onor Minister cu adresa nr.875/943.** **De la 1918 - 1925.**

Așezată în partea de jos a Moldovei, Episcopia Hușilor, care a luat ființă în ultimii ani ai secolului al XVI-lea a avut foarte mult de suferit. Nu de puține ori a fost pârjolită de tătari și adesea luptele s-au dat chiar pe teritoriul ei.

Centru episcopal a fost mai greu lovit în vremea războiului de la Stănilești, din 1711, purtat în imediata apropiere a cetății de scaun.

Jurisdicția eparhiei Hușilor s-a întins aproape peste toată Basarabia. În veacul al XVIII-lea episcopul de Huși trimetea protopopi la Soroca. Și au fost neînțelegeri cu mitropolia Proilaviei în privința stăpânirii Benderului și Achermanului. După pierderea Basarabiei - 1812 - i s-a dat spre conducere ținutul Covurluiului; iar de la mijlocul veacului trecut, eparhia Hușilor are în grija sa județele Falciu, Tutova și Vaslui.

În 1918 acestea erau împărțite în 276 de parohii, și erau conduse de trei protoierei. În slujba administrației eparhiale se afla revizorul eparhial, consistorul spiritual eparhial. Cancelaria era condusa de un director.

Războiul de întregirea neamului a găsit pe scaunul episcopal al Hușilor pe actualul Patriarh, I. P. S. Nicodim, care s-a interesat în chip deosebit de întreg bunul mers al eparhiei.

Prin grija sa s-a reînființat Seminarul teologic în anul 1919. Și toți, prin strădania I.P.S. Sale s-a plantat cu vie americană ceairul de lângă curtea episcopiei și s-a redat episcopiei o mica parte din moșiile ce le-a avut în Basarabia, pierdute odată cu rășluirea acestei provincii. Astfel, curând după 1919 episcopia Hușilor a intrat în stăpânirea unui teritoriu de 50 Ha. În jud. Lapușna, a unei bălți de 250 Ha. În jud. Cahul și a unor titluri de rentă, pentru moșiile expropriate acolo, în valoare de 5.419.200 lei.

Preoții erau în cea mai mare parte cu Seminarul gradul I și II, prea puțini având teologia. Au început însă în mare parte să-și completeze studiile. Remarcăm lipsa de preoți, în această vreme, din care pricină au trebuit date foarte multe parohii pe seama călugărilor, adesea mulți lipsiți de experiență și de tactul necesar unei păstoriri în lume.

Întreținerea episcopiei se făcea din subvenția acordată de Stat. Realizările din acest timp pe tărâmul cultural și misionar, în mod explicativ sunt acestea:

1. Susținerea și întreținerea unei scoli de cântăreți, extrabugetară, dăinuia aci la Huși încă din 1892. Această școală a completat an de an cazurile provocate de pierderile din războiul în rândul cântărețimii, ridicând pe acești colaboratori ai preotului la un nivel cultural potrivit cu unele cerințe:

2. Înființarea unui seminar teologic, cu 8 clase, în anul 1919, care a primit elemente noi și mai bine pregătite, pentru conducerea oficiilor parohiale. Până în anul 1931 seminarul a fost adăpostit în chiliile Sf. Episcopii iar de aci și-a ridicat local propriu pe terenul Sf. Episcopii. În anul 1933 este însă desființat, iar localul ocupat de armată.

3. Îndemnul și sprijinul bănesc al multor seminariști de a urma mai departe la facultatea de teologie, pentru ca preoțimea se fie ridicată astfel la un nivel cultural cerut de necesitățile timpului.

4. Intensificarea activității parohiale, celula de baza în combaterea sectanților, prin concursul dat de la centru și prin acela al organelor de control.

5. Crearea bibliotecilor parohiale, care iau ființă în cele mai multe parohii, cu cărți potrivite pentru popor și cu broșuri antisectare.

6. Înființarea cercurilor parohiale, în acelaș scop al susținerii și intensificării vieții religioase.

7. Ținerea regulată a conferențelor generale preoțești, odată în fiecare an, conferințe inaugurate pentru prima dată în Biserica Ortodoxă Română, aci la Huși, sub păstoria marelui ierarh Silvestru Bălănescu (1886 -1900).

Toate aceste manifestări erau o acomodare la noile reforme de viață socială și de curente noi de după războiul mondial si ele s-au intensificat an de an, tot mai mult, până când în 1925 odată cu noua lege de organizare bisericească, sunt date în grija unei conduceri centrale cu denumirea: „Secția culturală a Consiliului Eparhial”

Date statistice până la 1925 și chiar și câțiva ani după această dată nu putem da, căci toate aceste manifestări menționate mai sus, erau la început mai mult în

nucleu și apoi s-au făcut în deosebi sub îndrumarea directă a P.S. Chiriarihi, fără un aparat funcțional central.

În anii 1922 și 1923 s-au organizat secțiile județene ale Asociației generale a clerului.

De la 1925 – 1940

Avântul preoțimii spre desăvârșirea studiilor a început de prin anul 1924. Din ce în ce mai mulți teologi intrau în cler și tot mai mulți preoți seminariști au urmat cursurile facultăților de teologie. Numărul lor a crescut odată cu înființarea facultății de la Chișinău.

Din 329 preoți slujitori; 1 doctor în teologie 115 erau licențiați în religie 194 seminariști și studenți și 19 călugări.

Odată cu punerea în aplicare a Legii de organizare bisericească, s-au înființat multe posturi noi: trei de consilieri refrenți și 14 funcționari.

Noua lege de organizare bisericească din 1925 pune deci la îndemâna P.S. Episcopi, colaboratori noi, cum și oameni de specialitate, anume pregătiți pentru crearea mai cu seamă a unei opere culturale și misionare.

a. Învățământul religios, în genere, își găsește de aici înainte organe centrale care să se îngrijească de buna lui funcționare, de editarea și controlul manualelor didactice, de perfecționarea programei analitice și în cele din urmă chiar și de un control direct la școala respectivă.

b. Învățământul religios în școala primară este trecut prin lege specială, direct în mâna preoțimii și sub controlul Sf. Episcopiei, dându-se astfel posibilitatea bisericii de a-și pregăti spiritual și religios pe viitorii credincioși. Începând cu anul 1934 -35 se creează în întreaga Eparhie 31 revizorate: 8 în Fălciu, 12 în Tutova și 11 în Vaslui, pentru o cât mai bună îndrumare și pentru controlul acestui învățământ.

c. Pregătirea clerului devine mai aleasă. La această pregătire Episcopia colaborează de aci înainte prin secția culturală, atât direct prin punerea la îndemâna a clerului a mijloacelor didactice, cât și indirect prin concedii de studii și subvenții și ajutoare în scop cultural.

d. Conferințele generale preoțești sunt organizate pe serii, în fiecare județ, cu subiecte date de secția culturală și pregătite de toți clericii, mai înainte de data ținerii lor, iar atunci expuse în mod academic de către referenți anume desemnați.

e. Cercurile pastorale sunt organizate în așa fel, ca să corespundă noilor cerințe, fiind formate din 4-5 parohii, sub conducerea unui președinte, cu subiecte dinainte pregătite, atât pentru serviciul religios de dimineață, cât și ședința publică de după amiază. Ele sunt apoi controlate la fața locului, aproape regulat de delegați eparhiali, ca și organele centrale, iar președintele obligat a încheia proces verbal de rezultatul cercului, pe care să-l trimită Sf. Episcopiei, împreună cu subiectele tratate; cele mai bune predici sau conferințe urmând a se publica. Numărul lor pe județe începând cu 1935 este: în jud. Fălciu 15, în jud. Tutova 18 și în județul Vaslui 19.

f. Circumscripțiile misionare, mai mari ca întindere decât cercurile pastorale iau ființă tot în 1935: 10 în jud. Fălciu, 5 în jud. Tutova și 9 în jud. Vaslui, în frunte cu un misionar de fiecare județ.

Lucrarea misionară capătă astfel organisme vii în diferite puncte ale eparhiei, pentru o mai bună desfășurare a lucrului și o mai puternică ofensiva contra sectelor. Totuși readucerile la dreapta credință se fac cu mari eforturi și în număr mic, statul neparticipând în nici un fel la această mișcare, ba dimpotrivă legalizând funcționarea sectelor prin diferite decizii ministeriale.

g. Colportajul. Procurarea și împărțirea broșurilor religioase, iconițelor, cărților de rugăciuni etc. obiceai intrat cu mulți ani din urmă în tradiția Sf. Episcopiei, ia o atitudine tot mai mare, an de an, cu sprijinul - material propriu al Sf. Episcopiei. Colportajul satisface astfel în bună măsură setea de religiozitate în întreaga eparhie și de multe ori trecând și granițele ei.

h. Biblioteca Sf. Episcopiei, una dintre bibliotecile religioase cele mai vechi, este mărită an de an cu cărți noi cumpărate de Sf. Episcopie, având astăzi un număr de 3800 volume.

i. Publicația „Cartea Creștină”, editată de Sf. Episcopie, până în 1940 da la lumina 5 lucrări: 1. Carte de rugăciuni (de P.S. Nifon Criveanu) 2. Viața Sf. Nifon (de pr. A. Popescu) 3. Minunea Apei (de pr. C. Brânzei) 4. Duminica și Sâmbăta (de pr. T. Drăgulescu) și 5. Vieța Sf. Nicolae (de D. Munteanu).

j. Anuarele. Începând cu anul 1934/35 se editează de Sf. Episcopie „Anuarul” care apare în fiecare an până în 1939 când din cauza Impasurilor grele nu s-a mai putut continua. Este în curs de pregătire un anuar la curent.

l. Revistele eparhiale „Cronica Husilor” și „Credința Strămoșească”, iau ființă în 1934, fiind editate și în prezent.

m. Mila creștină, desfășurată în toate parohiile, cum și la centrul eparhial prin diferite danii și ajutoare bănești, se manifestă îndeosebi începând cu anul 1934/35 prin înființarea a trei cantine pentru copii mici și săraci de la școlile primare: „Mila creștină” din Huși „Iubirea aproapelui” din Bârlad și „Lasați copiii să vină la mine” în Vaslui.

n. Muzeul Eparhial înființat sub arhipăstoria episcopului Iacov Antonovici în anul 1926, se îmbunătățește an de an. Este format din obiecte de artă veche bisericească, scoase în majoritate din întrebuințare, din care unele prezintă o deosebită importanță istorică.

o. Azilul de bătrâni ia ființa în anul 1938 sub păstoria P.S. Episcop Nifon Criveanu, fiind o mândrie a bisericii și a orașului.

De la 1931 s-au redus posturile de director, de trei șefi de birou, econom, administrator, viticultor, om de serviciu, dactilograf, rămânând numai trei consilieri și cinci funcționari.

S-au desființat și posturile de revizor eparhial și cel de misionar.

S-au înființat în acest timp 28 de parohii noi și la 1 Ian. 1935 s-a reînființat câte un post nou de protoiereu de fiecare județ.

Au luat ființă deasemenea, în fiecare județ, bănci populare ale clerului.

În 1933 s-a desființat seminarul teologic, cu toate ca-și ridicase un impunător local, la care a contribuit și Episcopia cu 2.000.000 lei și cu terenul în întindere de 37.000 m.p.

În timpul păstoriei la Huși I. P. S. Mitropolit Nifon al Olteniei, s-a dat prin lege specială, din partea Ministerului Armatei suma de 4.259.000 lei drept despăgubire pentru suma și terenul dat Seminarului.

Din acești bani s-au construit clopotnița dela intrarea în curte a episcopiei, Schitul Vovidenia din Huși și o parte din locuințele personalului de serviciu al episcopiei, alte locuințe fiind refăcute toate inaugurate la 27 Octomb. 1939.

Situația bisericilor în 1939

De zid 216

" vălătuci.....74

" lemn 25

" lemn si valat.39

Total 454 din care 240 sunt declarate monumente istorice.

Case parohiale, la aceeași data 115.

Este necesar sa amintim ca din Mai 1935 Episcopia a înființat și o mica fabrică de lumânări pentru trebuințele eparhiei.

Bugetul ei pe anul 1940/41 a fost de ....

Lucrările de cancelarie au mers bine numai prin zelul și eforturile funcționarilor, prea puțini la număr, față de multiplele cerințe.

III

Opera culturală și până în prezent

Cu venirea regimului național și creștin la conducerea Statului se produce o înviorare în toate domeniile de activitate.

Instituțiile de cultură sunt sprijinite cu toata căldura de Stat. În Eparhia Hușilor, singura școală bisericească, de cântăreți, ce ființa de multa vreme ca extrabugetară, în 1942 este luată în bugetul Statului.

Caminurile Culturale, care până aici era create din inițiativa particularilor și sprijinite prin contribuția publică, sunt de aici înainte luate în grija Statului și alimentate prin diferite subvențiuni.

Tipografia Eparhială, înființată în anul 1942, n-ar fi putut lua ființă daca Statul n-ar fi venit cu ajutorul sau material la repararea imobilelor bisericești distruse de cutremur, ușurând astfel sarcinile materiale ale Sf. Episcopii și dând astfel posibilitatea creierii unui fond cultural, cu care s-a cumpărat aceasta tipografie

Opera culturală, prin înființarea acestei tipografii, ia astfel un avânt mai mare.

Publicațiile eparhiale: „Cronica Hușilor” și „Credința Stramoșească” Calendarul, Cartea de Rugăciuni, apar de aici înainte în condițiuni tehnice superioare în tipografie proprie.

„Cronica Hușilor” revistă eparhială lunară, apare astăzi în 550 exemplare, care se distribuie în primul loc parohiilor (circa 360) iar, restul de 250 la diferite instituțiuni și particulari.

„Credința strămoșească” foie religioasă pentru popor, apare în 9200 exemplare sprijinind opera culturală și misionară a eparhiei: întâi și distribuindu-se și în alte părți din țară.

„Calendarul” tipărit anual 70 – 75.000 exemplare s-a distribuit mai mult în cuprinsul eparhiei.

„Cartea de rugăciuni” editată de P. S. Episcop Grigorie Leu în 12.000 exemplare, s-a împărțit în întreaga eparhie trecând și granițele ei, până în Transnistria, unde P. S. Episcop Grigorie s-a deplasat în misiune în doua rânduri.

„Colportajul și Misionarismul”, cu cărți, iconițe, broșuri pentru popor, reviste etc. este îmbogățit formând un mijloc de seamă în culturalizarea maselor și în propaganda religioasă și misionară. S-au procurat în 1940 1600 exemplare cărți în valoare de 35.750 - în 1941

3549 exemplare în valoare de 127.476

5300 bucăți cruciulițe și iconițe în valoare de 49.000

În 1942

18.446 exemplare cruciulițe iconițe în valoare 547.972

12.059 " cărți și broșuri 126.940

Deci în cei trei ani 1940/43 s-au procurat 17.268 exemplare cărți și broșuri, în valoare de 290.166 lei și 23.746 bucăți cruciulițe și iconițe în valoare de 596.972 lei.

Procurarea și împărțirea broșurilor religioase, iconițelor, cruciulițelor, cărților de rugăciuni, cum și a celor din editura proprie, au satisfăcut în primul loc setea de religiositate, dar ea a constituit bazele unei opere culturale și misionare nu numai în eparhia noastră, dar și dincolo de hotarele țării, în Transnistria, prin cele doua misiuni făcute de conducerea eparhiei noastre, în frunte cu P. S. Episcopul Grigorie, când s-a mers la fața locului și s-au răspândit și credincioșilor acestor laturi creștine Cuvântul Domnului și cu care prilej s-a constatat o puternică vieată creștină, asemănătoare în multe privinți vieții creștine din veacurile primare.

Odată cu oștile Mareșalului desrobitor era necesar ca și oastea creștină să-și facă datoria - Eparhia Hușilor e printre cea dintâi care nu numai că a întreprins două misiuni la fața locului, dar a desemnat preoți misionari, care să îngrijească în permanență de trebuințele religioase ale credincioșilor acelor laturi.

Dar opera misionară ia un avânt deosebit în eparhie. Mai întâi Prea Sfințitul Episcop organizează temeinic preoțimea formând nuclee puternice culturale și misionare, denumite Cercurile Proistoșești după pilda marelui apostol și misionar Pavel, care în același chip fixa centre puternice culturale și misionare dela care apoi radia învățătura cea dreaptă.

Prin aceste cercuri se urmărea întărirea preoției întru cele sfinte fixarea mijloacelor de propagandă culturală și misionară și găsirea mijloacelor celor mai potrivite pentru combaterea sectelor și a curentelor vătămătoare.

Cercurile de studii, orânduite cu preoțimea dela orașe și care pentru prima dată în eparhie sunt orânduite pe P.S. Grigorie, a se ține din doua în doua săptămâni, urmăresc pe deoparte ferirea preoției de-a risipi energiile în alte laturi nefolositoare, iar pe de alta parte întărirea ei în lucrul evanghelic.

Retragerile duhovnicești. sunt deasemenea o orientare nouă a clericilor, create sub imboldul vremurilor noi și epocale prin care trece Țara și Biserica. Ele

sunt organizate odată în an la mănăstirea. Dobrovăt, una din cele mai mari mănăstiri, ctitorie a Marelui Ștefan Voevod. Aici preoțimea adunată trăește clipe de reculegere în lucrul misionar și evanghelic.

Convertirea Sectanților la dreapta credință a fost grija de totdeauna și munca asiduă a preoției dela 1918 în coace. Progrese prea mari însa n-au fost până, în ultima vreme, când și Statul, prin masurile sale, s-a raliat la aceasta munca grea a bisericii.

Eparhia Hușilor, ca și alte eparhii din țară a fost ținta acestor atacuri vrăjmașe.

Sectanții și-au fixat în întreaga eparhie centre de prozeiți alimentate cu subvențiuni, cele mai adesea venite de peste graniță, începând acea mișcare distructivă și de învrăjbire a spiritelor. Au fost astfel contaminate următoarele parohii:

În Județul Vaslui

a. În Protopopiatul Vaslui de sus 14 parohii, având în total, în ultima vreme 13 familii adventiste cu 117 suflete și 63 familii evangheliste cu un număr de 239 suflete.

b. Protopopiatul Vaslui de jos, 11 parohii contaminate, având în total 33 familii adventiste cu 112 suflete și 88 familii evangheliste cu 297 suflete, sau la un loc 121 familii sectante, cu 309 suflete.

În Județul Tutova

c. În Protopopiatul Tutova de sus, 18 parohii contaminate, având în total 82 familii de sectanți cu 205 suflete. Cele 82 familii sectante sunt formate din 19 familii adventiste cu 50 suflete și 63 familii evangheliste cu 155 suflete.

d. În Protopopiatul Tutova de jos, 8 Parohii contaminate; 13 familii adventiste cu 57 suflete și 15 familii evangheliste cu 42 suflete. Total 28 familii cu 99 suflete.

În jud. Fălciu

e. În Protopopiatul Fălciu de sus, 6 Parohii contaminate (numai adventiste) în total 35 familii cu 120 suflete.

f. În Protopopiatul Fălciu de jos, 13 parohii contaminate, având în total 18 familii adventiste, cu 67 suflete și 65 familii evangheliste cu 276 suflete.

Situația rezumativă este aceasta

Familii				Suflete		Total	
	Adv.		Evangh.	Adv.	Evangh	Fam.	Suflete
Vaslui	I	43	62	164	239	105	403
	II	33	88	112	297	121	409
Tutova	I	19	63	50	155	82	205
	II	13	15	57	42	28	99
Fălciu	I	35		120		35	120
	II	18	65	67	276	83	343
		161	293	570	1009	454	1579

Către sfârșitul anului 1942 și începutul acestui nou an intensificându-se mișcarea misionară, revenirile la dreapta credință se observă mai în toate centrele sectare și în număr din ce în ce mai mare. Deosebit de situația arătată mai sus, revin în acest interval de timp la dreapta credință.

Din județul Tutova 37 Adventiști

" " Vaslui 82 "

Fălcu 21

140 "

Anul 1943 aduce însă anarhiei Hușilor și tuturor eparhiilor din țară cea mai îmbucurătoare veste: Decretul lege nr.927, cu modificarea și abrogarea unor dispozițiuni din legea pentru regimul general al Cultelor.

Prin art.III al acestei legi, se specifică expres că: „Asociațiile religioase (sectele) existente, de drept sau de fapt, sunt și rămân desființate”.

Mareșalul conducător, prin această decizie epocală, curmă cu un ceas mai devreme „Una din racilele ce săpau temeliiile așezării noastre de Stat”

Parohiile: La 6 Sept.1940 298

" 6 " 1941 299

1 Febr 1943 319

Numerele date ne dau o adevărată imagine ajutorului dat guvernul Domnului

Mareșal Antonescu.

Familii 97.000

Suflete 420.000

Protopopiate: Faciu de Sus si Fălcu de Jos

Tutova de Sus si Tutova de jos

Vaslui de sus si Vaslui de jos Ființează toate de la 1 Ianuarie 1935.

Funcționari: Dela 1 Aprilie 1941 ni s-au dat doua posturi în plus; unul de subșef de birou prin transferare dela Episcopia Argeșului și 1 altul de impiegat prin încadrarea unui refugiat.

Opera gospodărească

Prin zelul și dragostea preoților aproape toate bisericile erau în buna stare. Sub îngrijirea lor și prin daniile și înțelegerea credincioșilor, ele erau înpodobite și îmbogățite.

Alte erau în curs de construcție. Asemenea se lucra de zor la construirea multor case parohiale.

Cutremurul din 10 Noembrie 1940 însa a lovit dezastruos eparhia Hușilor. 76 de biserici au fost dărâmate, 123 au suferit stricăciuni grave si alte zeci de biserici au fost atinse ceva mai ușor.

În orașul de reședință, din 9 biserici, abia în una s-a putut sluji în ziua de 10 Noemb. La toate celelalte le-au căzut turlele.

Și de atunci strădania preoțimii s-a îndreptat spre refacerea. Până la 3 Ianuarie 1943, 86 de biserici au fost deschise din cele cu stricăciuni mai rele. Altele care au avut nevoie de reparații numai în exterior, au fost redade toate cultului.

Ne facem o plăcută datorie însemnând, aci frumoasele danii ale guvernului, care a ajutat foarte multe biserici; sumele însă fiind trimise direct parohiilor nu le putem da aici.

La centru episcopal n-a suferit numai catedrala, care se reface prin dania de 3.000.000 a Domnului Mareșal Antonescu, ci și reședința episcopala și celelalte locuințe. Acestea au putut fi refăcute și reparate imediat din fondurile eparhiei cheltuindu-se.

Între achizițiile făcute de Episcopie în ultimul timp trebuie să însemnăm Tipografia eparhială, cumpărată din Iași, cu multă trudă. Instalata la Huși a costat 800.000 lei (în care intra și motorul care poartă mașinele, procurat din Huși). Instalările au fost gata la 12 Mai 1942.

Moara

Prin revenirea Basarabiei, Episcopia și-a reluat stăpânirea asupra micilor sale proprietăți de peste Prut. Între acestea este și moara țărănească din comuna Cărpineni jud. Lăpușna, pe care a găsit-o stricăță de bolșevici iar casele în mare parte dărâmate.

Cum încă lipseau piesele necesare repunerii morii în funcțiune Episcopia a fost nevoită să facă tovărășie cu alt morar din vecinătate. Astfel în 1941 instalația a fost gata și cum se simțea mare nevoie, i sa adăugat și o presă de ulei.

Toate acestea au costat totuși 300.000 lei.

După exproprierea bunurilor evreiești, s-a cerut C.N.R.-ului să cedeze doua vii evreiești situate în imediata vecinătate a Azilului și a Schitului Vovidenia din Huși, pentru buna întreținerea acestor instituții. Aceste vii, în întindere de 10 ha, au fost deocamdată date cu arenda. Ele sunt lucrate pe contul Episcopiei și venitul lor se întrebunițează pentru cele doua instituții arătate.

Participarea preoției la războiul sfânt

Participare directă la războiul sfânt au dat puținii preoți din eparhia noastră, pentru că au fost mobilizați numai, următorii preoți ca confesori militari:

La regimente: Preotul Vasile Cehan, dela Biserica Sf. Ioan din Huși, la Regimentul 35 Infanterie. S-a înapoiat după cucerirea Odesei cu înalte decorații între care „Coroana” și „Steaua României” în gradul de Cavaler.

Pr. Spiru Apostol, consilier referent, mobilizat după două luni la Regimentul 10 Vânători și Garnizoana Huși.

Pr. Vasile Manea, dela Catedrala episcopală, fost mobilizat până la 1 Februarie cr. la Regimentul 25 Artilerie.

Pr. Vasile Nacu, mobilizat și în prezent la un spital de campanie.

Pr. Emil Stoica dela parohia Cuza Vodă Vaslui, mobilizat la o unitate militară.

Dar preoțimea noastră a adus o alta însemnată contribuție, în al doilea front.

Eparhia este întinsă de-a lungul Prutului și toate satele din valea accasta au fost evacuate. Preoții au rămas în mijlocul poporului încurajând și îmbărbătând. Rolul

acesta a fost de o foarte mare importanță, populația având pe păstori în mijlocul său. În fruntea lor a stat P.S. Episcop care a cercetat populația evacuată.

Deasemenea preoții au fost și sunt cei dintâi sprijinitori ai nevoilor populației și ai măsurilor luate de înaltele autorități.

Toate colectele rânduite au fost împlinite de preoți. Împărți-rea ajutoarelor familiilor celor mobilizați, ajutorarea săracilor și a văduvelor, sprijinirea operelor Consiliului de patronaj au găsit în preoții noștri cei dintâi pioneri.

Daruri pentru ostașii răniți din spitale, cum și pentru Crucea Roșie, îngrijirea mormintelor de eroi, risipite de-a lungul acestei mari tranșee care a fost Prutul, au fost și sunt preocupări de samă a preoțimei acestei eparhii.

Suntem în culegerea datelor și vom publica în curând un tablou al tuturor acestor laturi de activitate preuțească.

Adăugăm sprijinirea ofensivelor agricole a diferitelor rechiziții și corvezi, cum și menținerea moralului populației prin predici și conferințe la ședințele Căminelor Culturale.

Și adăugăm iarăși vizitarea deasă a spitalelor din Eparhie: Huși, Bârlad, Vaslui de către P.S. Episcop.

La aceste spitale au fost rânduiți preoți din orașele respective, pentru serviciile religioase necesare și mângâierea ostașilor răniți.

Participarea preoților la opera misionară, din Transnistria

Îndată după ocuparea acestei provincii episcopia Hușilor a fost prima care a trimis misionari peste Nistru.

Cea dintâi cercetare duhovnicească a Chișinăului a făcut-o P.S. Grigorie al Hușilor, în ziua de 21 Iulie 1941. Orașul încă ardea, din biserica Soborului se scotea cenușă și jar, iar autoritățile încă nu se instalaseră.

Au fost atunci trăite clipe emoționante. La o săptămână, o alta vizită, a adăugat întărire sufletească față de populația atât de greu încercată. Despre toate acestea s-a comunicat Onor. Minister.

La 18 Septembrie același an, a plecat prima echipa de preoți peste Nistru. Echipa a avut în frunte pe P.S. Episcop Grigorie și a fost alcătuită astfel:

Episcop Grigorie Leu

Pr. Anton Popescu cons. ref. Huși

Protoiereu P. Alexandru - Huși

Pr. Al. Ardeleanu paroh. Dobrina Huși

Pr. V. Spânu " Șchiopeni - Falcui

Pr. N. Balan Jigoreni - Vaslui

Pr. M. Hogaș Schitul Vovidenia Huși

Pr. C. Cartaș paroh. Zorleni Tutova

Pr. Nicolae Isăilă " Dobrovăț Vaslui

Diac. Gr. Lungulescu Episcopia Husilor

Ier d. Chiprina Tambur "

" Timotei Chiosa

La începutul lunii Octombrie același an, Episcopia a trimis o noua echipa de preoți alcătuită din:

Pr. Gh. Popescu	dela biserica	Înălțarea din Huși
Pr. Arhidiade Teodorescu	dela bis.	Sf. Dumitru Huși
Pr. M. Raicu	dela parohia	Pogănești – Fălciu
" Gr. Lupașcu	" "	Vinețești – Făciu
M. Males		Averești
T. Alexandrescu		Tătărani
V. Popa		Gugești
I. Pârțac		Sălăgeni
M. Gheorghiu		Bunești
Gh. Giurcanu		Unțești Tutova
Gh. Spătaru		Băsești Fălciu

Pr. Gh. Ionașcu	dela parohia	Lunca Banului - Fălciu
" V. Ruxanda		Cozmesti Fălciu
Gh. Pârțac		Vetrisoaia II
M. Gaiță		Tăbălăești
A. Budașu		Ciorăști Tutova
M. Raicu		Pogănești Fălciu
N. Hâncu		Negrești Vaslui
C. Radu		Drăgești Vaslui
D. Găbureac		Poenești Vaslui
Hr. Angheluță		Tăbăcești Tutova
T. Alexandrescu		Tătărani Fălciu.

Despre munca depusa de acești primi pioneri ai creștinismului și românismului în laturile de peste Nistru a vorbit și postul de radio București. Și poate mărturisii mai ales Misiunea Ortodoxă în grija căreia sunt date sufletele din partea locului. Însemnam totuși aici: doua copii de pe adresele Onor. Minister al Culturii Naționale și al Cultelor:

Ministerul Culturii Naționale și Cultelor
nr.54.054 15.X.941

Referindu-ne la adresa P.S. Voastre nr. 5633/941 facem onoare a vă aduce la cunoștință că Ministerul a luat act cu mulțumire de opera de misionarism efectuată de P.S. Voastră în pământul românesc de dincolo de Nistru, fiind încredintat că sămânța evangheliei aruncată în ogrorul duhovnicesc al fraților noștri desrobiți, va da rod bogat în fapte creștinești și românești.

(ss) Ministru I. Sandu
nr.62674 din 22 XI 1941

Ministerul voind a cunoaște numele clericilor care au făcut parte din misiunea religioasă ce a activat în Basarabia reocupată și Transnistria cu onoare va rugăm să binevoiți a dispunc trimiterea unui asemenea tablou.

S-a trimis cu adresa nr.6889 din 27 Nov. 1941.

Pentru sf. slujbe din Săptămâna Patimelor și a Sf. Învieri din anul 1942 a plecat o a treia echipă, care a slujit în Tiraspol și Odesa compusa din:

1. Episcop Grigorie Leu
2. Pr. Anton Popescu cons. ref. episcopie Huși
3. S. Protoieru P. Alexandru Huși
4. Pr. A. Ardeleanu paroh Dobrina Huși
5. Diac. Clement Gheorghiu delaatedrala episcopală Huși
6. Diac. Chiprian Tambur " " " "

Despre lucrarea acestor echipe s-a comunicat Onor. Minister și I.P.S. Patriarh, care ne-au adus mulțumiri.

Dar conducerea eparhială nu s-a mulțumit numai cu aceste echipe care au activat câteva săptămâni și luni, săvârșind după preoții militari cele dintâi botezuri, cununii, pomeniri de morți etc. ci a trimis și preoți cu ședere mai îndelungată, unii chiar de peste un an.

Astfel următorii preoți sunt încă în Transnistria:

Pr. Ioan Apostol	dela	parohia Dumesti II Vaslui.
" A. Budașu		Ciorasti Vaslui
M. Raicu		Poganesti Falcu
N. Hâncu		Negresti II Vaslui
C. Radu		Dragesti Vaslui

Organizarea economica financiară

Salarizarea personalului: Dela 1 August 1940 și până la 1 Ian. 1941 s-au ordonat salariile personalului clerical și administrativ precum și accesoriile conf. Codului Funcționarilor Publici Regele Mihai I majorate față de trecut potrivit tabelelor Onor. Minister al Culturii Naționale și Cultelor înaintate noua cu adresa nr.46.334 din 4 Octomb. 1940.

Dela 1 Ian. 1941 s-au majorat și ordonat până la 1 Sept. 1942 cu o cota destul de însemnată. Dela 1 Sept. și până în prezent s-a acordat și indemnitatea de scumpete, iar dela 1 Noembrie 1942 s-a majorat ajutorul de familie dela lei 500 la 1000 pentru un copil.

Bugetul anului financiar 1940/41 a fost votat de adunarea eparhială atât la venituri cât și la cheltuieli la suma de lei 2.221.070.

Bugetul pe exercițiu 1941/42 la suma de lei 7.317.487

1942/43 " " " " 15.928.601

Bunuri imobiliare

Rentele provizorii ale Sf. Episcopiei de lei 6.223.700. Episcopia mai administrează și rentele Azilului de bătrâni în valoare de lei 192.400.

Sesia episcopală este cea fixată de Legea de Organizare Bis. art.44 - în întindere de 100 Ha, situată în Com. Tg. Falciu satul Odaia Bogdana, administrându-se potrivit art.125 din Statut.

Livada Brădicești de 14 Ha, este situată în com. Brădicești - Falciu - produce ceva fructe, fan în valoare de 70.000 lei anual.

Terenul Ciorăști - Ciolpani jud. Lăpușna rămas de pe urma exproprierilor moșiiilor Sf. Episcopii ce a avut în Basarabia, da un venit anual de lei 10.000.

Terenul Bizinic de 3^{1/2} Ha tot în Basarabia se dă în arendă cu 6000 lei anual.

Pădurea Rusca - Fălciu de 300 Ha, dată de către Stat în folosința Sf. Episcopii, din care se exploatează anual 10Ha; produce anual un venit brutto între 500 - 600.000 lei. În anul 1941 a fost luată de către Stat, pentru exploatare, tot în folosul instituției, însă venitul a fost diminuat simțitor prin înscrierea în bugetul Statului a numai 150.000 lei.

Această nedreptate a fost reparată în luna Ianuarie 1943 prin grija deosebită a D-lui Mareșal Ioan Antonescu, retrocedându-se pădurea în administrarea directă a Episcopiei.

Balta Gura Lăpușnei de circa 230 Ha.

În anul 1940/41 a adus un venit de lei 25.915

" " 1941/42 240.998

În bugetul exercițiului curent ar fi putut aduce un venit de trei ori mai mare, dacă zăpada căzută din prea mare abundență n-ar fi compromis complet recolta de stuf.

Moara Topor - Lăpușna a fost pusă iarăși în funcțiune după invazia bolșevică o distrusese. În exerc. 1941/42 venitul de lei 515.174 a fost alocat reparațiilor.

În exercițiu curent sperăm ca pe lângă satisfacerea, nevoilor satelor învecinate, să realizăm un venit de circa un milion lei, din care să acoperim complet toate reparațiunile și amenajările făcute.

Moșia Topor de 50 Ha situată pe teritoriul com. Cărpineni Lăpușna în apropierea morii Topor. În exerc. 1940/41 a dat un venit de lei 38.824, iar în exerc.1941/42 un venit de lei 32.132.

Via Sf. Episcopii situată în jurul Episcopiei în suprafață de 7 Ha, dă un venit anual de circa 800.000 lei.

Viile arendate prin C.N.R în suprafață de 10 Ha ne dau anual un venit brutto de lei 700.000.

Fabrica de lumânări înființată din anul 1935 pe lângă că satisface nevoile credincioșilor din întreaga Eparhie, confecționând lumânări de ceara curată; ajută mult bugetul general prin venituri anuale între 500 - 800.000 lei. La imobile s-au adus mari îmbunătățiri. Viei din curte întreținută în cele mai bune condițiuni i s-au reînnoit o mare parte din spalieri. La pădure s-au executat în parte curățiturile prevăzute de aranjament. În curte s-a făcut o fântână mare, s-au făcut reparațiile interioare la palat și cancelarii s-a dărâmat turnul de la catedrala ce amenința cu căderea, în urma cutremurului.

Iar astăzi cu spiritul dat de Domnul Mareșal Antonescu se lucrează la întreaga restaurare a catedralei.

S-au făcut diferite reparații și îmbunătățiri la întregul inventar. S-au dat ajutoare bisericilor, la cantine, azil.

S-a împrejmuț localul școalei de cântăreți. Toate bunurile s-au gospodărit cu toată chibzuința, potrivit cu vremurile prin care trecem.

Evenimente mai de seamă în viața eparhiei

Vom însemna aci trei evenimente mai de seamă din viața eparhiei.

Cutremurul din 10 noembrie 1940

Este al treilea mare cutremur, care a bântuit în părțile noastre unul la 1692, altul la începutul sec al XIX-lea și acesta din 1940.

Îl trecem în rândul marilor întâmplări din viața eparhiei, pentru că nicăieri nu a făcut mai mari stricăciuni ca în laturile Eparhiei hușene. Numărul bisericilor stricate poate da o imagine a desastrului, dar el poate fi văzut în adevărata lui durere numai de cine a privit orașele Bârlad și Huși, în cea mai mare parte dărâmate.

2. Al doilea eveniment este războiul sfânt. Nici o eparhie nu a avut tranșee mai lungă cum a avut a Hușilor valea Prutului întinsă pe toată marginea a doua din județele sale.

Pe lângă suferințele credincioșilor din satele evacuate, două biserici au fost cu desăvârșire arse: una în Tg. Falcu, alta în paroh. Sălăgeni jud. Fălciu; altele trei au fost greu lovite de obuze, o biserică din Tg. Fălciu, alta din Ghermănești Falcu și alta din Cârja - Tutova.

Multe bombardamente cu tunul și cu avioanele, au atins greu orașul Huși; 40 de case au fost atinse sau arse, 47 de persoane ucise. O bombă incendiară a căzut în biserică Sf. Gheorghe din Huși, alta a aprins casa parohială, multe obuze au căzut în curtea și în via episcopiei iar două bombe au atins serios biserică Sf. Ioan și trei Ierarhi din Bârlad.

3. În sfârșit, un alt eveniment numai al eparhiei Hușilor este instalarea tipografiei.

E un gând mai vechiu al episcopilor cărturari de odinioară. Nu l-a putut înfrupta Dosoftei, Stamatii, nici Mitrofan tipăritorul Bibliei lui Șerban, nici Inochentie, ctitorul Catedralei, nici Veniamin Costachi, nici Melchisedec foști episcopi de Huși. Dumnezeu a hărăzit aceasta atât de veche și frumoasă preocupare a episcopilor de odinioară să se întâmple în timpul celui al patruzecilea episcop titular P.S. Grigorie Leu, prin a cărui osârdie și trudă personală, s-a cumpărat și instalat tipografia.

Relațiunile cu celelalte Confesiuni creștine, au fost bune cu toate că nu rareori catolicii din Huși trec la ortodoxie. Deasfel în toată eparhia sunt numai două centre romano-catolice vechi cu preoți și biserici: unul este în Huși, altul în Răducăneni – Falcu.

Relațiunile cu autoritățile laice din Eparhie sunt dintre cele mai bune. Șefii acestor autorități iau parte la toate festivitățile dela Episcopie și de foarte multe ori domnii prefecți întovărășesc pe P.S. Episcop în cercetarea ce face județelor respective.

Din inițiativa P.S. Grigorie toți slujbașii satelor, în frunte cu preoții, sunt strânși pentru îndrumări pe centre. La aceste consfătuiri iau parte toți șefii de autorități ai județului respectiv. Bineînțeles că nu lipsește Chiriarhul. Cu autoritățile școlare, ca și cu toate celelalte deasemenea raporturile sunt foarte bune.

Observații cu privire la colaborarea dintre Biserică și Stat nu avem de făcut. Colaborarea aceasta este vie. Statul a ajutat sub guvernarea Domnului Mareșal Ioan Antonescu, cu foarte multe sume refacerea bisericilor și a înființat multe parohii noi. Deasemenea trebuie să relevăm legea prin care s-au desființat sectele. S-a recunoscut în sfârșit, că sectele prezintă un pericol nu numai pentru biserica strămoșească, ci și pentru unitatea neamului.

O singură rugămintă avem de făcut: Noua lege care reglementează apelul la contribuțiile publice, îngreuiază mult strângerea de ofrande pentru reparațiile și întreținerile Sf. Lăcașuri.

Pentru ușurința strângerii fondurilor necesare și în spiritul și litera legii de organizare a Bisericii, e nevoie ca colectarea de fonduri și daruri în natură, de către parohie pe teritoriul sau numai să fie lăsată liberă.

NOTE:

¹ a se vedea Pr. Dr. Nicolae Hurjui, **Omul și fapta Episcop Grigorie Leu**, Episcopia Hușilor, 2000, pp 146-150 (deși autorul a efectuat cercetări în Arhiva Episcopie nu a depistat documentul de față); vezi și Costin Clit, **Preoți misionari din Eparhia Hușilor în Transnistria (1941 – 1944)**, în „Părerii tutovene” nr. 512 (13-16 octombrie 2000) și nr. 513 (17-19 octombrie 2000), p.3.

² Dosar 11/1942, Pachet 316, Fond Episcopia Hușilor, Arhiva Episcopiei Hușilor.